

▲ תל דור

מה שראו הפיניקים והרומים מהחלון מבט אל גן לאומי תל דור

אדריכלית נוף ארנה בן ציוני

מבט לאחור

את הגזיה והפינג'אן עם התה החם החלטנו למקם באחד מבתי המידות שנתרו בתל. ישבנו על קירות הכורכר, מתבוננים אל קווי האבן הישרים הנמתחים אל תוך הים. זה הוא המסד של המקדשים הרומיים המפוארים שעיטרו את התל וקידמו את הספנים, הדייגים, הצבאות והמלכים שהגיעו אל העיר לאורך דורי דורות מן הים. המבט אל האופק, אל רכס הכורכר והמפרצים החוליים -

▲ שביל נגיש העולה אל ראש התל

ומינימליסטית ככל הניתן עבור המבקרים ולהשאיר את חוויית המפגש עם הטבע והשרידים הארכאולוגיים במלוא עוצמתה. המענה שלנו התמקד בפיתוח מועט ומדויק תוך שימוש במינימום של סוגי חומרי גמר.

הליכה

את ההליכה אל התל מתחילים ממבנה המבואה בשביל עץ שמתמזג אל שביל בטון רחב, המוביל באופן נגיש אל ראש התל. משם ניתן להמשיך לכיוון חוף נחשולים והמזגה באמצעות שבילים קיימים. עיקר השרידים המרשימים בדור, גלויים במורדות התל, ומכאן ששביל הרכס הוא בעיקרו שביל נופי המעניק חוויית טיול מעל שרידי העיר המפוארת.

השביל מתחיל ממבואת הכניסה, עובר ערוץ מים שמגיע מכיוון הבריכות באמצעות גשר הולכי רגל, ממשיך לצד שרידי התיאטרון הרומי ועולה בשביל מפותל אל התל. אזורי הישיבה והמצללות מוקמו במוקדי עניין ארכאולוגיים לאורך השביל, מקומות בהם ישנם שבילים קיימים היורדים לים דרך שכבות הזמן הגלויות באתר. ספסלים ושלטי הסבר עם איורים תלת-ממדיים הוצבו בנקודות אלו ולצידם שילוט הכוונה נמוך אל הים. ההליכה בשביל איטית ומפותלת ומזמנת מבטים שונים מכל נקודה אל חלקים מהתל, המפרצים וסביבתם.

לאורך השביל ממוקמות שתי תצפיות מוצלות עם ספסלי ישיבה. התצפית הדרומית ממוקמת בנקודה הגבוהה ביותר, בלשון יבשה היוצאת אל

הים. בנקודה זו עמד בעבר מבצר צלבני שסביבו חפיר ולימים שימש גם כנקודת שליטה של הצבא הבריטי ושל צה"ל. האזור הנגיש מסתיים בהצללה הדרומית. מכאן ניתן ללכת בין סלעים ושיחי צבר אל מרפסת דק שחושפת את שרידי המוצב הבריטי, לשבת על במת העץ ולהתבונן בים, מתנפץ שוב ושוב אל שרידי המקדשים שלמרגלות התל.

בשביל שלושה חומרי גמר: בטון, קורטן ועץ. תפרי ההתפשטות של שביל הבטון הודגשו בפסי קורטן. הקורטן מופיע גם בפלדת הספסלים וגם בשילוט. קורות העץ נמצאות באזורי הישיבה, בספסלים ובמרפסת הדרומית.

מיעוט החומרים משמש תפאורה שקטה לאחד החופים היפים בארץ.

▲ רחבות תצפית מהן יוצאים שבילים אל שביל החוף

▲ מושבים רדיאלים בתוואי התאטרון

▲ תוכנית האתר

מהתקופה המקראית, מהתקופות ההלניסטית והרומית, הביזנטית-ערבית, הצלבנית, העות'מנית ועד המנדט הבריטי שהציב בראש התל עמדת מכ"מ. העיר נחפרה משנת 1924 ועד היום. מראש התל ניתן לראות בבירור את שרידי הנמל הרומי המתגלים בין קצף הגלים. באתר תוכננו שלושה שבילים המאפשרים לחוות את השילוב הנופי-ארכאולוגי במיטבו: שביל חופי שעובר בשרידי המקדשים והמבנים לאורך החוף, שביל ימי המאפשר הצצה אל השרידים הימיים בצלילה ושביל הרכס המוביל אל התל. שביל הרכס, שאורכו 780 מ', מוביל ממבנה המבואה אל התצפית הדרומית בראש התל.

התבקשנו לשלב באתר זה בין שני פרויקטים: מבואת הכניסה לתל, פרויקט שהובילה החברה המשלתית לתיירות וכלל, בין היתר, את הפיתוח סביב מבנה המבואה (אדריכל המבואה: אבי אור). החניה והשביל אל הים; ופרויקט נוסף שהובילה הרטי"ג וכלל את שביל הרכס - שביל נגיש אל ראש התל, הכולל תצפיות, הצללה, המסרה ועוד. שני הפרויקטים נשזרו לפרויקט אחד שנפתח לקהל לפני כשנתיים.

האתגר בתכנון היה לייצר תשתית שקטה

ראש התל: תצפית סביב העמדה הבריטית

פרגולה פלדה מתוכננת

מצללות מפרשים פריקות - יוחלפו למצללות קבועות

שבילי דק עץ מובילים אל החוף ואל ראש התל

התבוננות

השביל מזמין התבוננות. התוואי שלו עולה ועובר לאורך הרכס באופן המאפשר מבט ארוך עד ראש התל. נקודות העצירה לאורכו מעניקות את ההצצה לנוף שנגלה לתושבי דור לאורך כל התקופות. התצפית הצפונית מאפשרת ירידה אל בתי המידות ואל הים. את המצללה בתצפית הדרומית הצבנו בנקודה מרהיבה ודרמטית של לשון יבשה בתוך הים. זוהי נקודה עוצרת נשימה שבה הצבנו הצללה וספסלי ישיבה. מהתצפית ניתן לרדת ולהתחבר אל השביל החופי בשביל פתלתל בין השרידים.

הפרגולות בתל דור תוכננו כמצללות פריקות הכוללות עמודים ויריעות לבנות, מעין מפרשים. הכוונה היתה שניתן יהיה לחבר את היריעות בקיץ ולפרק אותן בחורף כשיש רוחות חזקות במקום. בפועל, המציאות הוכיחה שהאתגר התפעולי

גדול מדי. פירוק והרכבה של ההצללה לא צלח בצורה טובה ולכן, לאחרונה תכננו הצללה קבועה עשויה פלדה ואלומיניום שעתידה לצאת לביצוע בקרוב.

דמיון

שרידי העיר הפזורים במורדות התל, נותנים מקום גדול לדמיון. השילוט הנמוך מעניק הסבר מילולי לצד איורים הממחישים את אופי הבנייה וחיי היומיום. המחשה נוספת בתל היא השביל המעגלי המתפצל מהשביל הראשי אל עבר התיאטרון, שלא ניתן היום לראות שרידים בנויים שלו אלא רק גלי אבנים וצמחייה שמלווים את קווי המתאר. בחרנו להנכיח את קונטור התיאטרון באמצעות שביל שיעבור בקו המושבים. כך, ניתן לשבת לאורך השביל הדרומי ולהתבונן באותה זווית שבה

צפו תושבי דור הרומית בהצגות. התיאטרון אמנם היה במקור גבוה מהשרידים הנראים היום, אך המושבים שמיקמנו לאורך תוואי השביל הרדיאלי, משחזרים חלק מאיכות החוויה ההיסטורית. התיאטרון בדור הוא הוכחה נוספת לכך שהרומיים ידעו לאתר את המקומות היפים ביותר למיקום התיאטראות שלהם. מטרת התכנון היתה לאפשר התבוננות מקרוב ומרחוק אל העיר העתיקה באמצעות שביל, קו בנוף, שלאורכו חלונות אל התקופות השונות ואל הטבע העוצמתי שמסביב. מטרה חשובה נוספת היתה הנגשת התצפית העליונה לאנשים בעלי מוגבלויות. בימים אלה, כשרוחות מלחמה מנשבות, ניתן לקחת פסק זמן, לעלות אל התל לעת ערב, לשבת מעל שכבות הזמן של העיר דור, להשקיף רחוק ולבקש עתיד טוב יותר, שבוא יבוא.

ארנה בן ציוני, בעלים שותפה יחד עם בארי בן שלום במשרד אב אדריכלות נוף. עידית ישראל הנה אדריכלית נוף בכירה במשרד

מזמין שביל הרכס: רשות הטבע והגנים
מזמין מבואת הכניסה: החברה הממשלתית לתיירות
אדריכלית אחראית במשרד: אד' נוף עידית ישראל
אדריכל המבואה: אד' אבי אור | שילוט: סטודיו Y - רני פרייס | ניהול ביצוע מבואת כניסה: פייר גייגר, שאול סרנוף
ייעוץ וליוי ארכאולוגי רשות העתיקות: אד' ענן מורדוכוביץ | ייעוץ ארכאולוגי אוניברסיטת חיפה: פרופ' איילת גלבוט
צילום: יואב פלד